

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Waldemar Płóciennik

SSN Eugeniusz Wildowicz

Protokolant Paweł Bartczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,
w sprawie K.T.

skazanego z art. 207 § 1 k.k. i in.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 23 października 2024 r.

kasacji wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 7 lutego 2023 r., sygn. akt IV Ka 1302/22,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego Poznań Nowe Miasto i Wilda w

Poznaniu z dnia 15 czerwca 2022 r., sygn. akt VI K 1308/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu
Rejonowego Poznań Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu i przekazuje
sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania.**

Waldemar Płóciennik Andrzej Tomczyk Eugeniusz Wildowicz

UZASADNIENIE

K.T. został oskarżony o to, że:

„- w okresie od 1 listopada 2015 r. do dnia 22 lutego 2018 r. w L. znęcał się psychicznie i fizycznie nad swoją konkubiną K.L. w ten sposób, że podczas wszczynanych awantur wyzywał ją obraźliwymi i wulgarnymi słowami, kierował wobec niej groźby pozbawienia życia, kontrolował, poniżał, szarpał za ubranie, popychał, bił po całym ciele pięściami, a nadto:

- w dniu 01.11.2015 r. popchnął pokrzywdzoną, która upadła na posadzkę czym spowodował u niej obrażenia ciała w postaci złamania nasady dalszej kości promieniowej i łokciowej prawej, które to obrażenia spowodowały naruszenie czynności narządów ciała pokrzywdzonej na czas dłuższy aniżeli 7 dni,

- w nocy z 6 listopada 2017 r. na 7 listopada 2017 r. przycisnął ciężarem swojego ciała pokrzywdzoną do futryny drzwi i bił pięściami po głowie i twarzy, czym spowodował u niej obrażenia ciała w postaci stłuczenia głowy z sińcem i otarciem naskórka w okolicy ucha prawego, sińca z obrzękiem powieki górnej prawej, sińca powieki dolnej prawej, otarcia naskórka grzbietu nosa i policzka lewego, które to obrażenia spowodowały naruszenie czynności narządów ciała pokrzywdzonej na czas nie dłuższy aniżeli 7 dni,

- w dniu 21.02.2018 r. szarpał pokrzywdzoną, a następnie rzucił na łóżko, usiadł na niej i bił pięściami po głowie i twarzy oraz pluł w twarz, czym spowodował u niej obrażenia ciała w postaci sińca okularowego oczodołu lewego i dwóch sińców przedramienia lewego, które to obrażenia spowodowały naruszenie czynności narządów ciała pokrzywdzonej na czas dłuższy aniżeli 7 dni,

tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 157 § 2 k.k., w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu wyrokiem z 15 czerwca 2022 r., sygn. akt VI K 1308/19, orzekł:

„1. oskarżonego K.T. uznaje za winnego zarzucanego czynu, popełnionego w sposób i okolicznościach wyżej opisanych, tj. przestępstwa określonego w art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to

na podstawie art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. skazuje na karę pozbawienia wolności w wymiarze 1 (jeden) roku, przy czym na podstawie art. 63 § 1 k.k. na poczet wymierzonej kary pozbawienia wolności zalicza oskarżonemu okres rzeczywistego pozbawienia wolności tj. zatrzymania i tymczasowego aresztowania od dnia 1 marca 2018 r., godz. 09:45 do dnia 27 kwietnia 2018 r., godz. 16:15 i w tym tylko zakresie uznaje ją za wykonaną;

2. na podstawie art. 41 a § 1 i 4 kk w zw. z 43 § 1 kk w zw. z art. 39 pkt 2 b kk orzeka wobec oskarżonego środek karny w postaci zakazu kontaktowania się z pokrzywdzoną K.L. w jakikolwiek sposób oraz zakaz zbliżania się do niej na odległość mniejszą niż 10 (dziesięć) metrów przez okres 3 (trzy) lat;

3. na podstawie art. 46 § 2 k.k. orzeka wobec oskarżonego nawiązkę na rzecz pokrzywdzonej K.L. w wysokości 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych; (...).”

Apelacje od tego wyroku wnieśli: oskarżony oraz jego obrońcy.

Oskarżony zaskarżył ten wyrok w całości i wniósł o uniewinnienie.

Obrońca adw. K.K. zaskarżyła wyrok w całości i wniosła o:

„I. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanych mu czynów i zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz oskarżonego kosztów obrony z wyboru w postępowaniu przed Sądem I instancji, według norm przepisanych,

II. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz oskarżonego kosztów obrony z wyboru w postępowaniu wywołanym wniesieniem apelacji, według norm przepisanych.”

Podtrzymała ona zarzuty podniesione w apelacji drugiego obrońcy oskarżonego — adw. K.K., a wobec niezawiadomienia jej jako obrońcy o jakichkolwiek czynnościach podejmowanych w sprawie, w szczególności niezawiadomienie jej o żadnym terminie rozprawy, co uniemożliwiło jej czynny udział w sprawie, sformułowała zarzut obrazy „przepisów postępowania, tj. art. 117 § 1 i 2 kpk, art. 140 kpk i art. 6 kpk w zw. z art. 77 kpk, tj. niezawiadomienie, jednego z obrońców oskarżonego, tj. adwokata K. K., o jakichkolwiek czynnościach

postępowania, w szczególności o terminach rozprawy głównej, co uniemożliwiało czynny udział obrońcy w sprawie, a w wyniku powyższego ograniczenie prawa oskarżonego do obrony.”

W uzasadnieniu apelacji wskazała, że w aktach sprawy znajduje się upoważnienie do obrony udzielone przez K.T. zarówno adw. K. K. oraz adw. K.K. niezawierające ograniczeń, zaś Sąd pierwszej instancji zaniechał zawiadamiania jej o terminie rozprawy, „w rezultacie całe postępowanie dowodowe na kilku kolejnych terminach rozpraw zostało przeprowadzone pod nieobecność tegoż obrońcy”. Jak wywiodła „jest to ewidentne naruszenie przepisów prawa karnego procesowego.” Na poparcie tych wywodów powołała się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, wskazując postanowienie z 29 października 2019 r., wydane w sprawie V KS 41/19, a także postanowienie z 26 sierpnia 2015 r., wydane w sprawie IV KK 245/15. Nie powiązała przy tym opisanych argumentów z wnioskiem zawartym w apelacji.

Dodatkowo, w piśmie z 14 października 2022 r. wskazała, że „stan ograniczenia oskarżonego do obrony nadal trwa, bowiem Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu VI Wydział Karny odmawia udostępnienia akt postępowania obrońcy w czytelni sądu” i załączyła m.in. informację wysłaną pocztą elektroniczną w dniu tej rezerwacji, podkreślając, że akta miały być udostępnione w siedzibie sądu, zaś siedziba jej kancelarii to Szczecin.

Obrońca adw. K.K. zaskarżył wyrok w całości. Zarzucił on obrazę przepisów postępowania, w szczególności art. 7 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., a także błąd w ustaleniach faktycznych opisany w pkt XXIV – XXXVI apelacji i wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonego, ewentualnie o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z 7 lutego 2023 r., sygn. akt IV Ka 1302/22, zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od tego wyroku wniósł obrońca skazanego adw. K.K., zaskarżając go w całości. Zarzucił on:

„I. wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, wskazanej w art. 439 § 1 pkt 10 kpk w postaci nieposiadania przez oskarżonego w postępowaniu sądowym obrońcy, w sytuacji, w której zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny;

rażące naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na treść orzeczenia, tj.:

II. art. 457 § 3 kpk w zw. z art. 433 § 2 kpk polegające na błędnym uznaniu, iż zarzut postawiony w apelacji, obraży przepisów postępowania, tj. art. 117 § 1 i 2 kpk, art. 140 kpk i art. 6 kpk w zw. z art. 77 kpk, tj. niezawiadamianie, jednego z obrońców oskarżonego, tj. adwokat K.K., o czynnościach postępowania, w których obrońca miała prawo uczestniczyć, w szczególności o terminach rozprawy głównej, a w wyniku powyższego ograniczenie prawa oskarżonego do obrony, jest niezasadny, bowiem, w ocenie Sądu II instancji od chwili ustanowienia K.K. obrońcą oskarżonego do momentu zamknięcia przewodu sądowego w dniu 2 czerwca 2022 r. sąd postanowieniem zarządzał przerwę w rozprawie, podczas gdy na rozprawie w dniu 13 kwietnia 2022 roku, Sąd I instancji postanowił na podstawie art. 404 § 1 kpk odroczyć rozprawę do 12.05.2022r. a w konsekwencji tego rażącego naruszenia, które miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie, poprzez pozbawienie oskarżonego prawa do obrony, co winno uchYLENIEM zaskarżonego wyroku przez Sąd II instancji i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, które to rażące naruszenie prawa istotnie wpłynęło na treść zaskarżonego wyroku, pozbawiając oskarżonego prawa do obrony;

III. art. 457 § 3 kpk w zw. z art. 433 § 2 kpk w zw. z art. 17 § 1 pkt 2 kpk w zw. z art. 414 § 1 zd. 2 kpk polegające na zaniechaniu uchylenia zaskarżonego wyroku i uniewinnieniu oskarżonego, w sytuacji, gdy czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego, gdyż zgodnie z zarzucanym czynem oskarżony w okresie od 1 listopada 2015 r. do dnia 22 lutego 2018 r. w L. znęcał się psychicznie i fizycznie nad swoją konkubiną, podczas gdy w ustalonym nawet przez Sąd stanie faktycznym, strony nie pozostawały w konkubinacie co najmniej od maja 2017 roku, a w

konsekwencji rażące naruszenie prawa skutkujące zaniechaniem uchylecia zaskarżonego wyroku i uniewinnienia oskarżonego (...),

VII. obrazę przepisów postępowania, tj. art. 7 kpk w zw. z art. 4 kpk i dowolne ustalenie, iż pokrzywdzona w inkryminowanym okresie była osobą bezrobotną (s. 5 uzasadnienia) co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, gdyż tym ustaleniem Sąd II instancji uzasadnił, iż zostały wypełnione znamiona przestępstwa znęcania się, podczas gdy pokrzywdzona już choćby z zeznań świadków: M.T.- k. 760, T.B. - k. 149v, M.K. - k. 161v, a więc znamie przestępstwa znęcania się w postaci zależności ekonomicznej pokrzywdzonej nie zostało wypełnione,

VIII. obrazę przepisów postępowania tj. art. 7 kpk w zw. z art. 4 kpk w zw. z art. 193 § 1 kpk i dowolne ustalenie, że rzekome ślady zadrapań mające wystąpić po rzekomym zdarzeniu w dniu 21 lutego 2018 roku do dnia przeprowadzenia badania lekarskiego przez J.O., mogły się zagoić, podczas gdy takie ustalenie, mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiedzy specjalnej, a Sąd II instancji poczynił je samodzielnie, bez sporządzania przez biegłego opinii, co w konsekwencji stanowi rażące naruszenie prawa, mające istotny wpływ na wydanie wyroku w tej sprawie”.

Nadto w pkt IV – VI zarzucił rażące naruszenie art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 433 § 2 k.p.k., polegające generalnie na nierozpoznaniu zarzutów apelacyjnych dotyczących naruszenia prawa procesowego oraz błędu w ustaleniach faktycznych.

Formułując cytowane i opisane zarzuty, wniósł o:

„I. uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz uniewinnienie oskarżonego,

ewentualnie:

II. uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi właściwemu.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Analiza akt sprawy dokonana przez Sąd Najwyższy dla potrzeb zarzutu wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej nie potwierdziła zastrzeżeń sformułowanych w pkt I kasacji. Każdorazowo sąd, ustalając czy faktycznie występują przesłanki wskazane w art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k., zawsze powinien pamiętać o tym, że ich „zachodzenie” nie jest warunkowane jakimś abstrakcyjnym przeświadczeniem, bądź niezbyt uchwytym domysłem, lecz uzależnione jest od powzięcia przez organ postępowania tylko takich wątpliwości, które mają charakter uzasadniony, a więc takich, które mają oparcie w konkretnie ustalonych w sprawie okolicznościach. Decydujące znacznie w tym zakresie, ma ocena organu procesowego, a nie subiektywna ocena stron czy obrońcy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 stycznia 2021 r., V KK 9/21).

Nie każda wątpliwość dotycząca stanu psychicznego oskarżonego skutkuje uruchomieniem instytucji obrony obligatoryjnej ze wszystkimi jej konsekwencjami. Ustawa wymaga, aby ta wątpliwość była uzasadniona, a więc poparta takimi okolicznościami natury faktycznej, które w odbiorze zewnętrznym przemawiają za realną możliwością wystąpienia u oskarżonego zakłóceń w stanie zdrowia psychicznego w chwili czynu lub w toku procesu karnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2021 r., IV KK 623/21).

Tymczasem w realiach niniejszej sprawy nie zachodziły podstawy do obrony obligatoryjnej oskarżonego. Po pierwsze, w toku postępowania nie ustalono, aby leczył się on psychiatrycznie lub odwykowo (k. 614). Tego rodzaju problemów nie zgłaszał ani w toku postępowania przygotowawczego, ani na etapie postępowania jurysdykcyjnego, co potwierdzają protokoły z czynności z jego udziałem. Po drugie, z akt sprawy nie wynika, aby wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego oskarżonego podnosił wcześniej jego obrońca. Obrońca z racji łączącego go z oskarżonym stosunku w pewnym sensie z nim współpracuje i to on ma często możliwość dostrzeżenia ewentualnych przejawów dysfunkcji zdrowia psychicznego oskarżonego, które byłby zobowiązany zgłosić działając w interesie klienta. Po trzecie wreszcie, także aktualny obrońca na etapie postępowania kasacyjnego ani wcześniej nie przedstawił dowodów, które pozwalałyby uzasadnić tezę o wpływie stanu zdrowia psychicznego K.T. na możliwość prowadzenia obrony w sposób

samodzielny i rozsądny. Reasumując, w świetle wskazanych okoliczności, nie było konieczności powołania biegłych psychiatrów, a zatem sposób procedowania Sądów obu instancji był prawidłowy i nie zachodziły przesłanki obrony obligatoryjnej, co czyniło zarzut obrazy art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. oczywiście bezzasadnym.

W odniesieniu zaś do zarzutu sformułowanego w pkt II kasacji podnieść należy, że art. 6 k.p.k. określa regułę procesową o podstawowym znaczeniu dla realizacji rzetelnego procesu karnego, tj. prawo oskarżonego do obrony. Prawo to jest realizowane przez obronę materialną polegającą na przeciwstawianiu się oskarżeniu, jak też przez korzystanie z pomocy obrońcy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 21 maja 2013 r., III KK 435/12).

W rozpoznawanej sprawie oskarżony, realizując prawo do obrony formalnej chciał zapewnić sobie udział dwóch obrońców, co wynika z treści pełnomocnictwa udzielonego adw. K.K. oraz adw. K.K.

Tymczasem został on pozbawiony takiej możliwości na skutek nieprawidłowego procedowania w sprawie. Rację ma bowiem autor kasacji, że adw. K.K., jako jeden z prawidłowo umocowanych obrońców K.T., z niewiadomych powodów nie została zawiadomiona o terminie rozprawy wyznaczonej na 12 maja 2022 r.

Niewątpliwie 13 kwietnia 2022 r. Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu odroczył rozprawę do 12 maja 2022 r. (a nie zarządził przerwy jak błędnie przyjął Sąd Okręgowy w Poznaniu). W przeciwieństwie do instytucji przerwy, odroczenie nie powoduje, że osoby uprawnione do stawiennictwa nie muszą być zawiadamiane o nowym terminie, nawet jeśli nie uczestniczyły w rozprawie. Oznacza to, że o tym terminie adw. K. K. powinna zostać zawiadomiona na zasadach ogólnych (zob. uwagi do art. 402 k.p.k., teza 9., D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2024).

Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie podziela pogląd, że „Skoro ustawodawca przewidział, w ramach prawa do obrony, możliwość ustanowienia

trzech obrońców (art. 77 k.p.k.), to obowiązkiem organów procesowych jest je respektować” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 14 listopada 2023 r., II KK 154/13).

Opisane uchybienie stanowiło zatem rażące naruszenie szeroko rozumianego prawa do obrony i nastąpiło już po stronie Sądu pierwszej instancji. Nie może go usprawiedliwiać przyjęte przez Sąd drugiej instancji założenie, że adw. K.K. powinna samodzielnie pozyskiwać informacje o terminie rozprawy głównej.

Zaniechanie Sądu Rejonowego Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu uniemożliwiło w praktyce wywiązywanie się przez obrońcę ze swojej roli, a tym samym w oczywisty sposób pogorszyło sytuację procesową oskarżonego, co mogło mieć bezpośrednie przełożenie na wynik postępowania. Przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność jednego z obrońców w sytuacji, gdy nie został on zawiadomiony o jej terminie, jest niedopuszczalne i stanowi rażące naruszenie art. 117 § 1 i 2 k.p.k. Bez znaczenia pozostaje także fakt, iż reprezentujący interesy K.T. obrońca adw. K.K. był zawiadamiany o terminach czynności procesowych i prawidłowo wywiązywał się z obowiązków obrońcy (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 11 października 2006 r., IV KK 193/06, OSNwSK 2006, z. 1, poz. 1915.1; 21 maja 2013 r., III KK 435/12; 9 lipca 1998 r., V KKN 207/97, OSNKW 1998, z. 7-8, poz. 37).

Podniesiony w kasacji zarzut wadliwego rozpoznania apelacji adw. K.K. oraz jej pisma wskazującego na dalsze utrudnienia w dostępie do akt postępowania w istniejącej w rozpoznawanej sprawie sytuacji procesowej okazał się trafny, ponieważ Sąd Okręgowy nie tylko błędnie – co już wspomniano – ustalił, że w sprawie nie doszło do odroczenia rozprawy, ale w ogóle nie odniósł się i nie poddał ocenie – w tymże kontekście – dodatkowych sygnałów pochodzących od autorki apelacji formułującej taki zarzut. To, że sygnalizacja ta nie była elementem apelacji, nie uzasadniało bagatelizowania problemu wobec zgłoszenia przez apelującą wniosku dowodowego, który został zupełnie pominięty.

Tym samym Sąd Okręgowy dopuścił się rażącego naruszenia przepisów wskazanych w zarzucie II kasacji, które mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku.

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu pierwszej instancji oraz przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Jednocześnie odstąpił od rozpoznania pozostałych zarzutów kasacji, albowiem byłoby to przedwczesne, skoro został uchylony także wyrok Sądu pierwszej instancji (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.). Niemniej podczas ponownego rozpoznawania sprawy Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu nie powinien tracić z pola widzenia argumentacji przedstawionej w uzasadnieniu kasacji obrońcy oskarżonego. Obowiązany będzie również respektować fakt, iż wyroki zapadłe w sprawie zostały uchylone na skutek środka zaskarżenia wywiedzionego na korzyść oskarżonego.

Waldemar Płóciennik Andrzej Tomczyk Eugeniusz Wildowicz

WB

[ał].